

Danielpa Qillqan — Pachak suqta chunka pichqayuq kajnin

Qhaway Willakuypa Awaska Qhawayninta Kichariy: Hatun Alejandro-manta Kunan Pacha Roma-kama

Jeff Pippenger
2024-03-29

Kunanqa yuyaymanchik Alejandro Hatunpa usqhaylla wañusqan qhepapi ima historiatachus pasasqa, chayqa 538 watamanta pacha tukuy pacha tukukuynin 1798 watakama rikuchin.

Hinaspa sayarinqa, qhapaqsuyunqa p'akikapunqa, hanaq pacha tawa wayrakunaman rakikapunqa; manataq mirayninmanchu, nitaq kamachisqan hinachu kanqa; qhapaqsuyunqa saphichasqa qichusqa kanqa, chaykunamanta hukkunapaqpas. Uray llaqtapa qhapaqninmi kallpasapa kanqa, hinallataq huk kamachiyninkunamanta hukpas; payqa paymanta aswan kallpasapa kanqa, kamachinqataq; kamachiyninqa hatun kamachiy kanqa. Wataqkuna tukukuyninpiqa hukllayakuspa tantanakunqaku; imaraykuchus uray llaqtapa qhapaqninpa ususinqa hanaq llaqtapa qhapaqninman hamunqa rimanakuyta ruraspa allinchasqa kananpaq. Ichaqa manan makipa kallpanta waqaychanqachu; nitaq paypas sayanqachu, nitaq makinqa. Aswanpas payqa entregasqa kanqa, payta pusamuqkunapas, payta paqarichiqpas, hinallataq chay p'unchaykunapi payta kallpachaqqas. Ichaqa saphinkunamanta huk ramanmanta hukmi sayarinqa paypa rantinpi; paymi soldadokunawan hamuspa hanaq llaqtapa qhapaqninpa sinchi wasinman haykunqa, paykunapa contranpi ruwaspa atipanqa. Hinallataq Egiptoman apapunqa prisionerokunata diosninkunawan kуска, kamachiqninkunawan kуска, qolqemanta qorimanta ancha chanin kapuqninkunawan kуска; paytaq hanaq llaqtapa qhapaqninmanta aswan achka watakuna qhipanqa. Chay hinaqa uray llaqtapa qhapaqninmi qhapaqsuyunman yaykunqa, hinaspataq kutimunqa kikinpa llaqtanman. Daniel 11:4–9.

Qhipamanta, Alejandro Hatunpa qhapaq suyunta p'akirqasqanmanta, ñawpaq qhapaq suyu kamachiyta hap'iyta munaspa maqanakusqanku iskay hatun suyuyman tukurirqanku. Hukninqa Alejandroq ñawpaq qhapaq suyumpa uraynin taqta kamachiq, huknintaq hanaynin taqta kamachiq. Chaymanta pacha, profetapa willakuyninpiqa mana aswan sutichasqachu, aswanri “uraypa qhapaqnin” hinaspa “hanaypa qhapaqnin” nisqalla reqsichisqa kanku. Pacha muyupi atiyta mask'aspa maqanakuyqa hanaypa qhapaqninwan uraypa qhapaqnillawan rikuchisqa kananman chayasqanmanta pacha, chay iskay qhapaq suyukunapa unanchankunaqa tukuy kay capítulo hunt'api qatipayan.

Pichqa kaq versículopi, uray llaqtapaq rey sayarichisqa kan, hinaspa kallpayoqmi; ichaqa hanaq llaqtapaq reypas kallpayoqmi, hinaspa paypa reinonqa aswan hatunmi. Chaymanta suqta kaq versículopi, uray llaqtapaq reyqa hanaq llaqtapaq reinowan huk alianza rurananta mañakun. Chay allin kawsay tratonqa uray llaqtapaq reypa ususin hanaq llaqtapaq reyman qoykusqanwan takyachisqa karqan, hinaqtin hanaq llaqtapaq rey paywan kasarakuspa, ayllupi watasqa kasqanwan paykunaq alianzasninkuta ratificananpaq. Hanaq llaqtapaq reyqa chayta chaskirqan, warminta

saqerqan, hinaspa uraymanta ñustawan kasarakturqan, chay alianzaq qallariyninta ruraspa.

Qhepamanmi uray llaqtamanta princesa huk qhari wawa-ta wachan, ichaqa tukukuyninpi hanaq suyuq rey musuq warminta sayk'uspa, ñawpaq warminta rurasqanta hina, payta qarqon; chaymanta ñawpaq warminta kutichimun. Ichaqa ñawpaq warmi kutichisqa kachkaptin, hinallataq atiy chaskispa, hanaq suyuq reyta, uraymanta kasarasqa noviata, chay wawanta, hinaspa llaqa Egipto ayllunmanta qatinqinkunatawan wañuchin. Ñawpaq warmiq uraymanta princesa-ta hinaspa wawanta wañuchisqa, chay princesa ayllunman anchata phiñachin; chaymanta huk wawqen soldadokunata oqarichispa hanaq suyuq qhapaq llaqtanta maqanakun.

Urin llaqtapi awqan llaqan atipachkan hanaq llaqtapi reyman; hinaspa chay ñawpaq warmi, mayqinchus hanaq llaqtapi reyta wañuchirqa, chay uray llaqtamanta kasaraq warmipas wawanpas qhepaman wañuchisqa kanku. Ñawpaq warmipaq churinmi, taytan wañusqa p'unchawpi hanaq llaqtapi kamachiq rey hina churakusqa karqan, chayqa uray llaqtapi reypa hap'isqa karqan hinaspa Egiptomani pusasqa karqan, kuskanpi wakin Egipto llaqtapa rurasqankunata hinaspa ñdulunkunatapas, ñawpaq maqanakuykunapi hanaq llaqtamanta uray llaqtapi apasqa kasqankunata. Egiptopiña kaspa, chay hap'isqa hanaq llaqtapi reyqa caballomanta urmaykuspa wañupun. Urías Smith kay historiata kayhinata riqsichin.

“‘VERSÍCULO 6. Watakunapa tukukuyninpi hukllachasqa kasqankuta rurankaqku; imaraykuchus uray suyuq reypa ususin hamunqa hanaq suyuq reyman, rimanakuyta ruraypaq; ichaqa mana makiq kallpanta hap'ipakunqachu; nitaq paypas sayanqachu, nitaq makinqapas; aswanpas payqa entregasqa kanqa, payta pusamuqkunapas, payta paqarichiqpas, hinaspa chay p'unchaykunapi payta kallpachaqpas.’”

Egipto suyunkuna reyninkunawan Siria suyunkuna reyninkuna chawpipi achka kutipi maqanakuykuna karqan. Aswanpas chayqa hina karqan Ptolemeo Filadelfo, Egipto suyupa iskay ñiqin reynin, hinallataq Antioco Teos, Siria suyupa kinsa ñiqin reynin, paykunawan. Qhipamanmi allin kawsayta rurayta rimanakurqanku chay hina kamachiywan: Antioco Teos ñawpaq warminta, Laodicea, iskay churinkunatawan saqenqa, hinaspa Berenicea, Ptolemeo Filadelfopa ususin, warminman hap'inqa. Chayraykutaq Ptolemeoqa ususinta Antiocoman apachirqa, paywan kusa mana yupay atina hatun dote-ta quyuspa.

“‘Ichaqa mana makiypa kallpanta hap'inqachu'; chayqa nin, paypa munakuyninpas kallpanpas Antiochuswan. Hinaspataq chayna kárqan; pisi p'unchawkunata qhipaman, munakuypa qhawayninpi, Antiochusqa ñawpaq warminta, Laodicea-ta, churiwawankunatawan, yapamanta corteman kutichimurqa. Chaymantataq profecía nin: ‘Nitaq paypas [Antiochus] sayanqachu, nitaq paypa makinqa,’ utaq miraynin. Laodiceaqa, allin qhawasqa kayman kallpamanwan kutichisqa kaspa, mancharqa, sonqon mana takyasqa kasqanrayku, Antiochus yapamanta payta p'enqachispa Berenice-ta waqyamunman nispa; hinaspa yuyaspa paypa wañuyninmanta mana pisi ima kasqanta, chay hina kaptinqa, chayta hark'anapaq allin amachakuy kananpaq, qhipallamantaraq payta veneno-wan wañuchichirqa. Nitaq Berenice-manta mirayninpas qhapaq suyupi payta rantinchu; Laodicea imakunatapas chay hina kamachirqa, sapa usqhaylla tronota quraq churin Seleucus Callinicuspa taqyaspa.’”

“‘VERSO 7. Ichaqa, saphinmanta huk mallki ramanmanta huk runam sayarinqa paypa rantinpi; chayqa huk ejercitowan hamunqa, hinaspan yaykunqa chay norte llaqtapa reypa sinchi pukaraman, paykunapa contranpi rurasaq, hinaspan atipanqa. 8. Hinallataq Egiptoman apasqa prisionerokunata pusanqa paykunapa dioskuna, kurakankunawan, qullqimanta qori mantapas ancha chanin vasosninkunawan; hinaspan aswan achka watakunata kawsanqa norte llaqtapa reymanta nisqaqa. 9. Chayrayku sur llaqtapa reyinga paypa reinoman hamunqa, hinaspan kutimunga kikinpa llaqtaman.’”

“Kaysi, Obispo Newton nisqapa nisanman hina, Jerónimoq willakuyninmi, ñawpaq historiadorkunamanta orqosqa; ichaqa, paymi nin, kunankama kaq qillqaqkunapas kanmi, paykunapa chay kikillan imakunamanta askha t’aqakunata takyachinku. Appiano willawanchikmi Laodiceqa Antiochusta wañuchispa, hinaspa paypa qhepanta Berenice tapas, wawatantapas wañuchispan, Filadelfopa churin Ptolomeoqa, chay wañuchi ykunamanta chaninchaspa, Siriaman yaykusqa, Laodiceta wañuchisqa, hinaspa Babiloniakama puririsqa. Polibio nisqamanta yachanchikmi Ptolomeo, Euergetes sutiyoq, panin Berenice pa sinchi mana allin, qhuyayniyoq ñak’ari ynin rayku ancha phiñasqa kaspas, huk ejércitowan Siriaman purisqa, hinaspa Seleucia llaqtata hap’isqa, mayqen llaqtata Egipto rey kunapa soldadonkuna watakunata qhepamanpas waqaychasqaku. Chayhinataqmi payqa norte reyqapa pukaraman yaykurqa. Polyaeno ninqa Ptolomeoqa Tauro Orqomanta Indiakama tukuy suyuq kamachi qninman tukusqa, mana maqanakuspa nitaq awqanakuy pi; ichaqa pantaspan chayta taytanmanmi churaykun, mana churinmanchu. Justinoqa takyachinmi, Ptolomeo mana Egiptoman kutichisqa kaspas wasipi hatun ch’aqway rayku, Seleucoq tukuy qhapaq suyunta hap’iykunman karqan. Chayhinaqa uray reyqa norte reyqapa kamachiku yninman yaykurqan, hinaspa kikin hallp’aman kutirqan, imayna profeta ñawpaqmantapacha willasqan hina. Hinaspapas payqa norte reyta aswan achka watakunata kawsarqan; Seleuco Calínicoqa

qarqusqahina wañurqan, caballomanta urmaspa; Ptolomeo Euergetestaq tawachá pisqachá watawan qhepata kawsarqan.” Uriah Smith, Daniel and the Revelation, 250–252.

Roma llaqtapa huk profétic karakteristik, chayrayku chinchaypa reyninpaqpas, tiyan chaymi tronopi sayarichisqa kananpaq kimsa hallp’a sayaykunata atipaykuspa llallinankupaq. Alejandro p’akisqa qhapaq suyun qhepanpi ñawpaq kaq chinchaypa reyqa Seleuco Nicátor karqa, paymi Ptolomeo-man (uraypa rey) general hina aslla tiempo sirvirqa 316 chaymanta 312 a.C. watakuna ukhupi. Pichqa kaq versículomi kay cheqaqta rimarin nispá: “Uraypa reyninqa kallpasapa kanqa, hinallataq huknin príncipenkunamanta hukpas; paytaq paymanta aswan kallpasapa kanqa.”

Ptolomeoqa uraypa rey karqa, hinaspa paypaq huk generalniyoq karqa (huknin príncipenkunamanta), chaymi Ptolomeomanta aswan kallpasapa kananpaq akllasqa karqa, hinaspa pichqa kaq versículopa qhipa rimaynin nin: “kamachikuyniyoq kanqa; kamachikuyninqa ancha hatun kamachikuy kanqa.” Ptolomeopa generalnin Seleucoqa ñawpaq kaq chinchaypa rey kananpaqmi karqa. Ichaqa Seleuco chinchaypa rey kananpaqqa uraypa reyninmanta t’aqakunampuni karqa, chaymanta qhepaman kimsa hallp’a suyukunata atipaykuytaq karqa.

Ñawpaq kaq suyuta Seleuco atiparqan inti lloqsimuy chiqapi 301 ñawpaq Cristomanta watapi. Chaymanta qhepaman inti haykuy chiqata atiparqan 286 ñawpaq Cristomanta watapi, chayqa Casandropa rantin kamachiqa makimpi karqan. Hinaspan kimsak kaq suyunta jap’irqan hanaq chiqapi, Lisímacota atipaspá 281 ñawpaq Cristomanta watapi. Chay hina, hanaq suyuq reynin 281 ñawpaq Cristomanta watapi tiyana kamachiypi sayachisqa karqan.

Qhepaq uray llaqtapaq qespichisqa rimay simita qhipaman rurasqa karqan 252 a.C. watapi. Soqta wata qhipaman, 246 a.C. watapi, Berenice (uray llaqtapa ñusta warmi), churin, hinallataq llaqa qatipaqninkunapas wañuchisqa karqanku. Chaymanta pacha uray llaqtapa qhapaq apun hapispa aparqan Laodicepa churinta, Seleuco Calínico nisqata, Egiptoman kutichispa, chaypi caballo patamanta urmaykuspa wañurqan. Ñawpaq kaq hanaq llaqtapa qhapaq apupa kamachikuyninqa 281 a.C. watamanta 246 a.C. watakama karqan, chayqa kimsa chunka phisqa wataman tupaqmi.

Chunka ñiqin kapitulu chunka hukniyuqpi “norte” llaqtamanta ñawpaq qhapaq kamachiqa, tiana kamachiypi sayaripunampaq kimsa allpa sayaykunata atiparqa. Hinallataq Roma paganapas tiana kamachiypi sayaripunampaq kimsa allpa sayaykunata atiparqa [Qhaway Daniel 8:9], Papal Romapas tiana kamachiypi sayaripunampaq kimsa allpa sayaykunata atiparqa [Qhaway Daniel 7:20]. Kunan pacha Romapas tiana kamachiypi sayaripunampaq kimsa allpa sayaykunata atipan [Qhaway Daniel 11:40–43].

Tronopi sayarisqaña qhepaman, norte suyuq ñawpaq reynin kimsa chunka phisqa watakunata kamachirqan. Tronopi sayarisqaña qhepaman, pagano Romaqa huk “tiempota” kamachirqan (kimsa pachak suqta chunka wata). Tronopi sayarisqaña qhepaman, papal Romaqa “huk tiempo, tiempos, hinaspa tiempo rakisqata” kamachirqan (chunka iskayniyuq pachak suqta chunka wata). Tronopi sayarisqaña qhepaman, kunan pacha Romaqa simbólico tawa chunka iskayniyuq killakunata kamachinqa (“huk hora” nisqapas qillqasqa).

Hermana Whiteqa yachachiwanchikmi “Danielpa chunka hukniyuq qhapaqninpi qelqasqa historiapa achka rak’inqa yapamanta ruwasqa kanqa” nispá. Chaymanta payqa kimsa chunka

hukniyuqmanta kimsa chunka soqtayuqkama versículokunata citan, hinaspataq nin: “kay simikunapi willasqa kaqman rikch’akuq escenakuna pasakunqa” nispa. Chay versículokunapi papal Roma (ch’usaqyachiq millay ruway) 538 watapi tronoman “churasqa” kachkan, hinaspataq Diospa llaqtanta qatikachan “achka p’unchaykuna” (waranqa iskay pachak soqta chunka wata) tukuykama, ñawpaq “phiñakuy” 1798 watapi hunt’asqa kaman. Kimsa chunka hukniyuqmanta kimsa chunka soqtayuqkama versículokunapa historianqa chunka hukniyuq qhapaqninpa qhepa soqta versículonkunapim yapamanta rikhurin, ichaqa chay historianqa phisqa versículomanta isqun versículokamakunapipis allinta unanchasqa karqan.

Seleuco llaqtachisqa kay aswan hanaq suyuq reynin hina 281 a.C. watapi, 538 watawan tupachkan. Iskayninpas chay kikinichikta rikuchinku: hanaq suyuq reyninpa tiyana hamuq kayta, kimsa allpa sayay hark’akunakunata atipay tukukuyninpi. Papaq kamachikuynin pacha achka hinam rimarisqa kachkan: waranqa iskay pachak soqta chunka p’unchaw, tawa chunka iskay killa, pacha, pachakuna hinaspa pachaq rakisqan, huk pacha kuskan, hinaspa kimsa wata kuskan. Seleucopa kamachikuyninpa kimsa chunka pichqa watapim karqa, chay kimsa chunka pichqamanta chunka huknin, utaq diezmom, kimsa wata kuskanmi. Kimsa chunka pichqa watamanta chunka hukninpas “kimsa-puntu-pichqa” (3.5) wata hinam nisqa kachkan. “Kimsa wata kuskan” nisqaqa papaq kamachikuynin pachapa unanchaquinmi.

Papakuna kamachikuyninpa wañuchiq ch’akikuyta chaskirqan 1798 watapi, uray llaqtapa rey-nin, Napoleon Bonaparte (“kuisqa churiy” nisqaqa), generalninta kacharqan papata prësuta apananpaq. Huk wata qhipaman, 1799 watapi, papaqa qarqosqa kasqanpi wañurqan, hinallataqmi uray llaqtapa rey-ninpa prësu apasqan ñawpaq kaq hanaq llaqtapa rey-ninpas wañurqan. Seleuco Calínicoqa Egipto llaqtapi prësu kachkaspa, caballomanta urmaykuspa wañurqan. Papam qarqan uywapi sillakusqa kaq runaqa. Chay uywaqa rikuchirqan política kamachiy sistema-ta, mayqentachus papa llamk’achirqan supaymanta lloqsimuq ruwayninkunata hunt’achinampaq. Chay uywaqa wañuchisqa karqan 1798 watapi, hinaspa papa, mayqenmi chay uywapi sillakuspa paypa patanpi kamachirqan, huk wata qhipaman wañurqan. Seleuco Calínicoqa caballomanta urmaykuspa wañurqan (chayqa paypa sillakusqan uywa karqan). Papakuna kamachikuyninpa prësu apasqa kaynin 1798 hinallataq 1799 watakunapiqa, allin hinallataq hunt’asqa rikuchisqa karqan hanaq llaqtapa ñawpaq rey-ninpa prësu apasqa kayninwan.

Imataqmi llaqtap quyanakuywanraq apamurqan uray suyuq reyta hanaq suyuq reypa contraqa huk p’akichisqa kawsay allin kachkanakuy tratadom, chaymi rikuchikun Berenice-ta (uray suyuq kasaraq warmita) waqllachispa churayninwan, hinaspataq Laodicepa makinmanta wañuyninwan. Napoleónqa 1797 watapi hatariy Francia Revolucionariawan papal estadokunawan huk allin kachkanakuy tratadota rurasqa karqan. Chay tratadoqa sutichasqa karqan Tolentino llaqtapa sutinmanta, Ancona, Italia llaqtapi, maypichus chay tratado firmasqa karqan. Oficialmentetaq tukukurqan 1798 watapa febrero killapi, Franciaqa papata prisionerota apaspa. Ima raykum chay tratado anulakushqa karqanqa, Franciaq munayninmi karqan Revolucionninta mast’arichiy.

Napoleonpa Generalnin Duphot sutiyoqqa, 1797 watapi Romapi kasharqa Directorio nisqapa kachamusqan Francia llaqtapa sinchi kamachiq gobiernonmanta hamuq expedicionario franceses soldadokunawan kуска. Francia llaqtamanta Italia-man risaq expediciónpa munayninpa, General

Duphotpa Romapi kasqanwan kуска, karqa República Romana nisqata yanapananpaqmi; chayqa huk pisi unaylla kawsasqa estado cliente karqa, Italia penínsulapi Francia revolucionario kallpakuna sayarichisqan. Chay pacha franceskunaga Europa tukuypi revolucionario kuyuykunata yanapaspa, revolucionario yuyaykunatapas mastarispalla llank'arqanku. Italia llaqtapiqa monarquíakunata urmachiyta maskharqanku, hinallataq República Francesa hinaman rikch'akuq repúblicakunata sayarichiyta.

Roma llaqtapi Duphotpa kayninpas rurasqankunapas waq conservador facciónkunapa qicharichiynta paqarichirqan, chaykunamanta Papal States nisqapa yanapaqninpas, llaqtapi aristócratakunapas. Diciembre killapi, 1797 watapi, Francia soldadokuna Papal States nisqapa yanapaqninwan tinkusqa ch'iqnikuy ukhupi, General Duphot wañuchisqa karqan; chayhinapim Napoleonpaq qhepa watapi General Berthiarta kachamunanpaq, papa prisionerota hap'inanpaq, rikch'akuynin sayarichisqa karqan. Uraymanta hananmanta reykunapa chawpipi p'akisqa thañikuy tratadom motivacionta qorqan iskaynin historiakunapi, chayraykum hanan llaqtapa reyqa uray llaqtapa reywan prisionerota hap'isqa karqan.

Chunkaq pusaq kaq versículopi nin: “Egiptoman apasqataqmi kankaqa diosninkuta, kamachiqninkuwan kуска, qollqe-qori chanin mankankunatawan.” Ptolemeo Egiptoman kutirqan kay versículopi nisqaman hinallataq hunt'aspa, Egipto runakuna payman qorqanku “Euergetes” (Allin Ruraq) sutita, yupaychaspa rurayninta, kutichisqanrayku ñawpaqta qhapaq llaqtamanta rey apasqan idolonkuta artefactonkunatawan. 1798 watapi, Frances runakuna Roma llaqtata saqueasqanku. Huk p'unchayllapi historiadorkuna qillqanku pichqa pachak caballokuna aysasqan carruaje-kuna, sinchi soldadokuna waqaychasqan, llaqtamanta llusqisqanta rikusqa kasqanta.

Desfileqa huk achka ancha hatun yupaychasqa ñawpa esculturaswan, hinallataq Renacimiento pacha llikllasqa pinturakunawan hunt'asqa karqa; chaykunataqa Francia suwachkarqa Tolentino llaqta allin kawsay tratota p'akispanman hina. Chay arte ruraykunapi kasharqa Laocoon grupo, Belvedere Apollo, Dying Gaul, Cupid and Psyche, Ariadne on Naxos, Medici Venus, hinaspa Tiber mayuypa Nile mayuypa hatun-hatun rikch'ayninkuna; Raphaelpa tapicesninkuna hinaspa pinturankuna, chaykunamanta Transfiguration, Madonna di Foligno, Madonna della Sedia, Titianpa Santa Conversazione; hinaspa achka huk ruraykunapas. Mana chaymanta qhipa watakuna pasasqankamaqa, kay suwasqa qhapaq kaykunata Musee Napoleonian nisqapi Louvre ukupi rikuchirqankuñachu, mayqinchus 1807 watapi kicharisqa karqa. Imaynachus Ptolemyqa Egipto runakunapa qhapaq kayninkunata kutichimusqanrayku hatunchasqa karqa, chay hinallataq Roma llaqtamanta apasqa qhapaq kaykunaga museo ukupi Napoleon sutiyuq rak'ipi churakusqa karqa.

Pichqa kaqmanta isqun kaqkama versículokunaga hunt'asqa purapa tupachiyimi, 538 watapi qallarispas 1798–1799 watakunapi tukukuq historiatawan. Chaykunaga kinsa chunka hukniyuq kaqmanta suqta chunka suqtayuq kaqkama versículokunawan allinta tupanku; chaymi capítuloq qhipa suqta versículonkunapi rikuchisqa kachkan, maypichus kunan pacha Romaq qhipa kallpachasqa kaynin nisqanta willakun, kimsa hark'akuykunata atipaspa, qhipamanqa pipas mana yanapaptin tukukuq. Chunka kaq versículotaq chaymanta 1989 wataq historiata rimarin.

Ichaga churinkunaqa hatarichisqa kanqaku, askha hatun kallpayuq soldadokunataq huñuchinqaku; hinaspan hukninqa cheqaqtapuni hamunqa, llimp'ipaq hina mast'arikuspa pasakunqa; chaymanta kutimunqa, wakmantapas hatarichisqa kaspas, paypa sinchi pukllananman chayanankama. Daniel 11:10.

Chunkaq hunt'asqa junt'akuynin chunka versiculopi kaqta rikuchin 1989 watata, chaypi papakunaq kamachikuynin, pakasqa huñunakuypi Ronald Reaganwan, Unión Soviéticota “llump'aykuspa” hinaspa “chimparispa” purirqan, sapallan sinchi amachayninta (Rusia) saquespa, imaraykuchus Unión Soviética (URSS) chinkarqan Perestroikaq qipanpi.

Tukupay pacha chayamuptinqa, uray llaqtapa qhapaqnin payman kallpachakuyta ruranga; hanaq llaqtapa qhapaqnintaq muyu wayra hina paypa contranman hamunqa, carreta-kunawan, caballo apiq-kunawan, achka barcokunawan ima; paytaq llaqtakuna ukhuman yaykunqa, llump'aykuspa pasapunqa. Daniel 11:40.

Chunkaq ñawpaq kaq chunka versikulupa willakuyqa 246 a.C. watapi uray suyu kamachiqa hanaq suyu kamachiqa atipaykusqanman kutichiyta rikuchin, hinallataq 1798 watapi uray suyu kamachiqa hanaq suyu kamachiqa atipaykusqanman kutichiytapas unancharin. Chusku chunka versikuluqa 1798 watapi pacha tukukuypi qallarín, chaypim uray suyu kamachiqa (Diosmanta karunchasqa Francia) hanaq suyu kamachiqa (papal atiyuniyuman) wañuypaq ch'akiyta churarqan, hinaspataq 1989 watapi pacha tukukuypi Unión Soviética urmayninwan hunt'asqa karqan. 1798 watapi pacha tukukuyninqa chusku chunka versikulupi kay rimaywan rikuchisqa kachkan: “Pacha tukukuypiq uray suyu kamachiqa payta tanqaykunqa.” Versikulupa qhipa t'aqanta rakina “dos puntos” (:) unanchaqa 1989 watapi huknin “pacha tukukuypi” nisqata señalaspa rikuchin. “Hanaq suyu kamachiqa muyu wayra hina payman hamunqa, carreta-kunawan, caballero-kunawan, achka buque-kunawanpas; hinallataq llaqtakunaman yaykunqa, llimphirispataq pasapunqa.”

Qatiq qatiq kay yachayta qhipa qillqapiqa qatiqkusunchik.

“Sapa llaqtapas ruwanakuy pampaman hamusqankumanta pacha, kay pachapi kikin chiqanta hap'inanpaq saqisqa karqa, rikuchikunampaqi ‘Qhawaqpa hinaspa Ch'uyaqpa’ munayninta hunt'achkanchus mana chayta. Willakuy ñawpaq rimayqa qatipasqanmi hatun qhapaq suyukunapa oqarisqanta hinaspa urmayninta—Babilonia, Medo-Persia, Grecia, hinaspa Roma. Sapa chaykunawan, pisi kallpayoq llaqtakunawan hina, willakuy kutimurarqa. Sapankankupas wateqakuy pacha karqa, sapankankupas pantarqa, sumaqa k'anchayninku chinkarqa, kallpankupas ripurqa, hinaspa paykunapaq chiqanta hukña hap'irqa....”

“Naciónkunapa hatariyninmanta urmayninmankama, Hinantin Qelqa Sagradapi sut'ita rikuchisqa kasqanpi, paykuna yachanankupaqmi imayna mana allinpaq, mana chaninpaq kanman llaqa hawaman rikuriq, kay pachapi hatunchayllaq gloriakuna. Babilonia, llaqa atiyinwan, llaqa sumaqa kayninwanpas, mayqintachus kay pachanchikqa manaña qhepaman rikurqanchu hina kaqwan,—atiywan sumaqa kaywanmi chay p'unchaw runakunapaq ancha takyaq, wiñaypaq hina rikurirqan,—imaynataq tukuyta chinkarparin! “Qura t'ika” hina wañusqa kashan. Chayhinallataq tukuy Dios mana cimientonpaq hap'iq kaqkunaqa chinkarinku. Diospa munayninwan watasqa, paypa kawsayninta rikuchiqlanmi sayayta atin.

Paypa kamachikuyninkunaqa kay pachapi reqsisqa kaqkunamanta sapaq, mana kuyukuq kaqlam kanku.” Education, 177, 184.